

PERSPECTIVES

Ang Boys' Love bílang Papausbong na Telebiswalidad

Louie Jon A. Sánchez
University of the Philippines–Diliman
lasanchez@up.edu.ph

Sa sanaysay na ito, pinahahalagahan ang sandali ng pag-usbong ng mga boys' love webserye sa panahon ng pandemya. Sinusulit nito ang telebiswal na penomeno sa pamamagitan ng pahapyaw na pag-uugat sa mga minumulang tradisyon o impluwensiya; sa pagsasakonteksto ng paglaganap nito; sa pangkabuoang pagbása sa nagkakaisang salaysay ng mga serye; at sa pagtukoy sa mga transgresyong tinutupad nito sa anyo at kagawian ng panonood ng teleserye, at sa pangkalahatan, sa telebisyon patuloy na umaagapay sa mga hámon at pagbabago ng kalakaran. Sa kasaysayan ng teleserye at ng telebisyon Filipino, pinangangatwiranang mahalaga ang sandali ng BL sa gitna ng pandemya dahil maituturing itong pagtunggali sa iba't ibang nibel ng pagkakahon/pag-aaparador ng konserbatibo at mapagtakdang lipunan. Nakikita rin itong paraan ng pagbawi sa naratibo ng bayan matapos likhain ng telebisyon ang halimaw at machong rehimen ni Rodrigo Roa Duterte sa “Duterteserye” ng 2016.

Mga susing salita: boys' love, BL, teleserye, telebisyon, pandemya, COVID-19, Rodrigo Roa Duterte

Boys' Love as Emerging Televisuality

This essay evaluates the momentous rise of boys' love web series in the time of pandemic. This accounts for the televisual phenomena by way of a cursory tracing of originating traditions and influences; a contextualization of its popular reception; a collective reading of its unifying narrative; and an appraisal of the transgressions it brought to the form and viewing practices of teleseryes, and at large, to television which continues to come to terms with the challenges and changes in broadcasting. This essay argues that in the history of the teleserye and Philippine television, the moment of BL in the middle of the pandemic may be considered a means to counter, in many levels, the containment inflicted by the conservative and oppressive society. It is also seen as a means to reclaim the national narrative after television itself created the monstrous and macho regime of Rodrigo Roa Duterte through the “Duterteserye” in 2016

Keywords: boys' love, BL, teleserye, television, pandemic, COVID-19, Rodrigo Roa Duterte

Pag-usbong ng Boys' Love sa Panahon ng Pandemya

Mayo 22, 2020, sa gitna ng tákot at kawalang-katiyakang dulot ng pandemya ng COVID-19 at kaugnay na mahigpitang lockdown na ipinatupad ng pamahalaan, nakatagpo ang maraming manonood ng kasiyahan sa pagsubaybay sa boys' love (BL) webserye sa *YouTube* na *Gameboys* (Ivan Andrew Payawal, direktor; Ash Malanum, manunulat). Kuwento ito ng dalawang binatilyong nagkakilala sa online games streaming at sumibol ang romanse sa gitna ng krisis-pangkalusugan. Sa motif ng pagtataya sa “laro” ng pag-ibig [sa alusyon ng laruang Game Boy noong dekada 90] tutuklasin ng dalawa ang posibilidad ng pagmamahal, sa kabila ng banta ng sakít, hadlang na maliliit at malalaking pagsubok, at pagharang mismo ng mga kuwarentena at pagdidistansiyang pataw sa lahat.

Sa isang pambihirang pagkakataon, naanyayahan akong pahalagahan ang “sandali” ng *Gameboys* sa kasaysayang telebiswal nang papagsulatin ng introduksiyon ng script book nitong *Gameboys: A Love Story* (2020). Dito ko sinabi na “*Gameboys* creatively translates BL from its Japanese and Thai provenance [and perhaps from its other global permutations] into the televisual format closer to heart, the teleserye... albeit differently” (Gatchalian xii).

Habang tumatabo ng tangkilik at pagsikat ang palabas, sumibol din ang iba pang matagumpay na produksiyong BL—*Sakristan* (unang eyre, Mayo 31, 2020; Darryl Yap, direktor at manunulat); *Hello Stranger* (unang eyre sa *YouTube*, Hunyo 24, 2020; Petersen Vargas at Patricia Pamintuan, mga direktor; Patrick Valencia, manunulat); *Quarantings: The Series* (unang eyre sa *YouTube*, Setyembre 4, 2020; Pancho Maniquiz, direktor; Rod Marmol, manunulat); *Gaya sa Pelikula* (unang eyre sa *YouTube*, Setyembre 20, 2020; JP Habac, direktor; Juan Miguel Severo, manunulat); *My Extraordinary* (unang eyre sa *YouTube*, Setyembre 27, 2020; Jolo Atienza, direktor; Jolo Atienza, Vincent de Jesus, at Kristian Kabigting, mga manunulat); *Ben x Jim* (unang eyre sa *YouTube*, Oktubre 15, 2020; Easy Ferrer, direktor at manunulat); *Boys' Lockdown* (unang eyre sa *YouTube*, Oktubre 18, 2020; Danica Mae Sison, direktor at manunulat); at *Oh, Mando!* (unang eyre sa *iWant TFC*, Nobyembre 5, 2020; Eduardo Roy Jr., direktor; Eduardo Roy Jr. at Paolo Valconcha, mga manunulat).

Sumusunod sa batayang padrong BL ang lahat ng ito, sa pagsasalaysay ng halos imposibleng romanse sa pagitan ng magagandang binatilyo (mga *bishōnen* o “beautiful boys” kung turingan sa Japan). Sa kabila nito, maituturing namang inspirado ang penomenong BL sa bansa ng sumikat bago magpandemya na BL *lakhon* o Thai teleserye na *2Gether: The Series* (unang eyre sa GMMTV Thailand, Pebrero 21, 2020; unang eyre sa Filipinas sa *iWant*, Hunyo 28, 2020; unang eyre sa Kapamilya Channel sa cable TV, Hulyo 27, 2020; unang eyre sa Netflix, Hulyo 30, 2020; Weerachit Thongjila, direktor). Kuwento naman ito ng sa simula’y pag-iibigang kunwa ng dalawang magaganda ring binatilyo subalit kalaunan ay naging totohanan sa pag-usad ng banghay.

Kayâ masasabing higit na malapit ang pagkatha at pagdalumat ng lokal na produksiyon sa anyong BL sa tradisyong Thai kaysa minulang tradisyong Hapon. Sa Japan, kombensiyonal sa BL na hindi queer ang magagandang binatilyo at nahahantong lámang sa ugnayang homoerotiko na ispektakulo at pinaghuhugutan ng ahensiya at pagkamalay sa identidad at lunggati ng kababaihang tagasubaybay (McLelland at Welker sa McLelland et. al. 10); nagbago naman ito tungo sa higit na pagkamalay sa usaping pangkasarian sa pagdaan ng panahon. Samantala, may pitak sa politikang pangkasarian ang sa mga Thai, na noong bandáng 2000 ay nagkaroon ng “growing trend of gay representation in Thai cinema” (Prasannam 68).

Dala ng edad ng mga karakter, nakasentro ang mga salaysay sa búhay-kabataan, mulang hayskul hanggang kolehiyo, at lumapagpas pa nga minsan tungo sa mga unang yugto ng panahon ng paghahanapbuhay at pagsasarili. Kayâ masasabing talagang nangungusap ang mga ito sa kaedarang tagasubaybay, na hindi man talagang malaon at masugid na sumusunod sa mga BL ay nakasumpong ng pagkamalay at pagkabukas sa mga isyu ng kaakuhan at seksuwalidad. Mahalaga ring banggitin na lima (*Gameboys*, *Hello Stranger*, *Quarantings: The Series*, *Ben x Jim*, at *Boys' Lockdown*) sa siyam na binanggit sa itaas ay tuwirang nagpopook ng kanilang mga tagpuan sa panahon ng pandemya, wari’y iniaalingawngaw ang panandaliang kanselasyon ng eskuwela at kabuuang búhay noong mga panahong iyon.

Sapagkat ang mga karakter sa mga palabas ay madalas na nagpapalaya pa lámang sa sariling kubling kasarian, wari ba’y nagiging metonimya

ang pandemya—at ang mga lockdown—ng kanilang matagal nang pagkakakahon o pagkakaaparador (containment) sa konserbatibo at mapanghusgang lipunang Filipino. Mistulang langkay-langkay na pagsalungat kung gayon ang mga palabas laban sa hindi mahulagpusang patolohisasyon [maparikala kung isasaalang-alang ang pandemya] at hindi pagtanggap sa kabaklaan, sampu ng iba pang kasáma at isinasama pa sa lalong lumalawak na ispektrum ng LGBTQIA+. Mahihiwatigan ito, lalo na, sa mga kuwentong probidensiyal na nakukulong, nala-lockdown ang magagandang binatilyo kapiling ang isa't isa. Magtutunggali ang kanilang mga persona, pero sa simula lámang. Lumalapat, lumalatag ang romanse.

Sa akin, ang pananalungat sa pagkakakahon o pagkakaaparador na tinatawag ay maituturing ding isang matapang na tindig laban sa konserbatibong telebisyonang Filipino, ang de-prangkisang telebisyon na free-to-air/free TV. Sa karaniwang panahon, maaaring hindi magtagal sa eyre ang mga nabanggit na BL, kung maipakilala man sa larang na nabanggit. Kung hindi ito tuluyang magipit dulot ng kakulangan sa suporta ng ipokritong mga kompanya ng advertising at brands, bakâ ipahabol naman ito ng mga konserbatibo sa Movie and Television Review and Classification Board (MTRCB), sa ngalan ng pagtataguyod ng “value-based media and entertainment culture” (MTRCB.gov). Bago magpandemya, isang rehimen ng konserbatismo ang namamayani sa telebisyon, na pilîng-pilî lámang ang talagang “napapayagang” representasyon at kinatawan ng danas-LGBTQIA+. Sa teleserye, halimbawa, siyang anyong pinagsalinan sa BL, nakamihasnang itanghal ang dramatikong puwang bílang tagapagpanatili ng integridad ng pamilya, at dahil nga roon ay ng kamalayang heteronormatibo at patriyarkal.

Ngunit dalawang dagok ang gumulantang sa industriya sa panahon ng pandemya. Nang magka-lockdown, kinailangang limitahan ang operasyon ng mga estasyon (Marquez; Mercurio). Nangahulugan ito ng pagpapaliit ng bílang ng mga kawani ng produksiyon sa bawat gawain o proyekto, dulot na rin ng pangangailangang pisikal at panlipunang paglalayo upang maiwasan ang pagkalat ng sakít.

Nangahulugan din ito ng pagkaantala sa produksiyon, at kung hindi talaga pinapalad, tuluyang kanselasyon ng mga palabas. Ito ay habang nakikiramdam pa ang lahat at tinatantiya ang mga paraan ng pagtugon sa mga itinakdang pangkalusugang istandard. Sakâ

naman dumating ang sumunod na pagsubok. Dalawang linggo bago umeyre ang *Gameboys*, Mayo 4, 2020, ganap na napasó ang kontrobersiyal na prangkisa ng dambuhalang network na ABS-CBN. Sa isang mala-teleseryeng paraan, tuluyan itong naipasara ng National Telecommunications Commission noong Mayo 5, 2020, sa kabila ng kabi-kabilâng protesta (Sánchez).

Isang bagong kairalang pangtelebisyon ang umahon, wika nga, matapos bumabâ ang alikabok ng pagkadurog ng network sa kamay ng mga alipores ni Rodrigo Roa Duterte sa Mababang Kapulungan ng Kongreso. Nagtagumpay ang masasabing “pagganti” ng pangulo sa network na nakaalitan nito noong halalang 2016, at naging kritikal sa pamahalaan, lalo na sa digmaan kontra droga. Namilaylay at nanamlay ang industriya, lalo't nakatanaw ang lahat sa panganib na dulot ng shutdown sa mahigit 11 libong empleyado ng kompanya, sa telebisyon, radyo, at mga kaakibat na larangan. Isa pa, hindi rin iilang maliliit at malalaking negosyo ang nakaaasa sa dati'y multibilyong operasyon ng ABS-CBN.

Maraming nagsabi na epektibong napaslang ng politisadong shutdown ang napakalaking bahagi ng industriyang telebiswal. Kalaunan, lumitaw ang mga tunay na biktima ng moro-moro sa Kongreso, bukod sa kalaunan ay apat na libong empleyado na kinailangang isailalim sa retrenchment ng ABS-CBN: ang mamamayang kulang ang akses sa padaluyan ng mapagkakatiwalaang impormasyon, lalo sa panahon ng pandemya at iba pang kalamidad. Ramdam ito sa malalayong lugar, na dati-rati'y ABS-CBN lámang ang nakaabot (Malasig).

Sa ganitong salimuot umusbong ang mga nasabing BL, na lahat ay hindi sa free-TV lumabas, kundi sa mga social network ng *YouTube* o *Facebook*; o sa mga online streaming platform tulad ng *iWant* (ngayon ay *iWant TFC*) ng ABS-CBN at *Netflix*. Ang mga BL na ito ang maituturing na nasa frontline ng mga kabaguhang kinakabaka ng telebisyon, post-ABS-CBN shutdown. Talagang napakamapahiwatig ng kanilang pagsikat, tunay namang penomenal, sapagkat nagpapakatotoo bílang transgresibong teksto na bumungad sa bansa bílang bagong mukha ng telebisyonang Filipino, o yaong mga tinatawag kong “papausbong na telebiswalidad.”

“Papausbong na Telebiswalidad”

Kailangan munang ipaliwanag ang ibig sabihin ng “papausbong na telebiswalidad.” Ang papausbong

ay salin ko sa konseptong “emergent,” na hiram ko kay Raymond Williams (1977). Pansining hindi “umusbong” ang ginagamit ko, kundi “papausbong” sapagkat tinataya pa lámang natin sa kasalukuyan ang isang malawakang ganap (event), sa kasong ito, sa telebisyonang Filipino. Sa aking tingin, hindi pa ito ganap o tapos, at patuloy na nakikibuno sa dominanteng kompleks ng sistema ng brodkasting sa bansa. Anumang kritisismong pantelebisyon hinggil dito, kung gayon, ay isang matamang pagmamatyag sa galaw ng mga pagbabagong likha ng maatikabong paghahalilihan ng papausbong at umiiral.

Samantala, ang “telebiswalidad” naman ay pag-angkop ko sa “televsuality” ni John Caldwell (2000). Kay Caldwell, lagom ng televisuality ang malabis na estilong pang-TV na nauso sa America noong dekada 80, dala ng krisis sa network television at pamamayagpag ng cable TV na umagaw sa mas maraming audience dahil sa makináng na pagpapalabas. Sa pag-aangkop na ito, makikitang nagiging udyok ang sitwasyon ng krisis upang umagapay sa mga hámon at magsupling ng mga panibagong pamamaraan ng produksiyon at resepsiyong pantelebisyon.

Sa “papausbong na telebiswalidad,” tinutukoy ko, sa isang pakasaysayang lapit, ang kasaluluyang pagharap ng telebisyonang Filipino sa mga kabaguhang dulot ng krisis ng pandemya at ng krisis ng pagkakapasara ng ABS-CBN. Sa kasalukuyan, matatagpuan ito sa mga sumusunod: (1) sa mga pagbabago sa pamamaraang pamproduksiyon na kailangang sumunod sa minimum health protocols; (2) sa paglitaw ng mga bago at digital na plataporma ng brodkast na hindi umaasa sa prangkisa, nakasalig sa serbisyo ng Internet, at naglilingkod sa iba’t ibang sektor ng mga manonood [kayâ higit na “narrowcasting” at may portabilidad ang panonood, gaya ng streaming]; at (3) paglaganap ng bagong kagawian ng resepsiyon tulad ng “bingeing” habang lumalaganap din ang akses sa iba’t ibang global na drama bukod pa sa mga Koreanovela.

Sa hulí maipopook ang penomeno ng transgresibong BL. Nagsisimula ang transgresyon nito sa paksa, lalo na sa nasabing anyong pinagsalinan na teleserye. Bagaman napuna ako ng ilang taga-Twitter hinggil sa pagtawag ko sa BL na “teleserye,” mahirap namang itanggi na ang palabas, bílang de-serye, ay pundamental na teleserye, sapagkat hindi wakasan o episodiko kundi tuluyan o seryalisado.

Kahanga-hanga ang maituturing na pagsasalin. Sa pamilyar na anyo ng teleserye na nagpapahalaga

sa integridad ng tradisyonal na yunit ng lipunan, ang pamilya, ipinasok ang magagandang binatilyo, mga bahagi ng batayang lipi na ito, upang harapin ang mga isyu ng pagtanggap sa kasarian—sa panig ng sarili, sa simula; at sa panig ng mga kasapi ng pamilya, kalaunan, na bakâ sadya o inaakalang hindi pa handa sa mga paglaladlad.

Integrasyong pampamilya ang paksa ng mga BL tulad sa mga karaniwang teleserye, subalit madalas na kaibang pamilya ang inihaharap ng mga palabas—higit na bukás, higit na maunawain, higit na mapagtanggap. Ngunit hindi sa romantisado’t pantastikong paraan, sapagkat inilalagap sa lupa ang drama—naroroon pa rin ang pakikiramdam ng mga tao sa paligid at paminsan-minsang ipokrisya. Subalit kahit papaano, may pag-asa sa tinutupad na transgresyon. Sa hulí, nagkakaroon ng higit na pagkapangunahin ang romanse sa pagitan ng magagandang binatilyo sapagkat “pinalalaya” sila ng mga batayang ugnayan na magmahal at magpakatotoo, sa kabila ng pagiging laganap sa paligid ng mapagtakdang dusa at kawalang-pag-asa.

At sa pagpapalayang ito, pinaniniwalaang nagkakaroon ng mas malawak na puwang ang pagtatanghal sa karanasang LGBTQIA+, bagaman marami pa ring pagtatalo hinggil dito. May nagsasabing problematiko ang representasyon, at nakikitang dahilan, bukod sa batik ng komersiyalisasyon, ang kung ano ba ang katanggap-tanggap sa mga pagganap. Sa mga BL serye, karamihan sa mga bida ay hindi naman talaga kasapi ng komunidad. May ilan pa ngang inaakusahan ng queer baiting o nakikisakay lámang sa pagiging uso ng BL para sumikat.

Sa isang balitaktakang naka-live stream sa social media noong Mayo 17, 2021, nakaharap ko via Zoom bílang isa sa mga panauhin ang ilang aktor na bahagi ng mga BL serye. Hindi man sila nagpapakilala bílang LGBTQIA+, mga kaalyado naman sila at maláy sa mga isyu ng komunidad. Sinasabi nilang batid nila ang mga usaping ito, kayâ’t bukod sa pag-aaral nang masinsinan hinggil sa kanilang pagganap, sumasailalim din sila sa mga seminar hinggil sa Sexual Orientation and Gender Identity Expression (SOGIE). Sa aking tingin, seryoso sila sa kanilang tungkulin bílang mga aktor at tagapagsulong din ng kalayaan at karapatan ng LGBTQIA+. Nasabi ko rin tuloy na lalong humirap ang kanilang trabaho sapagkat kailangang pasukan ng akmang politika at kamalayan ang kanilang pagganap. Hindi na lámang ito basta pag-arte.

Hindi hamak na malayo ang sitwasyon ng mga BL sa panahong ito sa minsang tinawag na “pinakaunang BL” sa bansa (Losa) [bagaman hindi ako sumasang-ayon dito kung kasaysayan ang pag-uusapan]—ang teleserye ng GMA Network na *My Husband's Lover* (2013; Dominic Zapata, direktor; Suzette Doctolero, Marlon Miguel, Geng Delgado, Jason Lim, Jonathan Cruz, Michelle Amog, mga manunulat). Hinabol ito ng puna ng Catholic Bishop's Conference of the Philippines (Agting), at maligamgam ding tinanggap ng mga advertiser sa pagsisimula nito (Doctolero 36).

Hindi magagandang binatilyo kundi magagandang kalalakihan sa kanilang hustong gulang ang tampok na mga karakter—kayâ hindi talaga BL. Ang isa'y bunyag na bakla at ang isa pa'y kubli't may asawa't anak. Dáting lihim na magkasintahan ang dalawa bílang mga mag-aaral at basketball varsity sa isang kathang Ateneo. Sa pagtatagpo nilang muli, iigting ang tunggalian sapagkat ang may-asawa'y malilito at pag-aalaban muli ng pag-ibig at pagtingin sa dáting lihim na kasintahan.

Sa panahon ng pag-eyre ng palabas, usong konsepto ang mga teleserye hinggil sa pakikiapid, at sa aking palagay, malaki ang impluwensiya rito ng mga sumikat ding *makjang* o seryeng nakakaeskandalo ang paksa mulang South Korea.¹ Bagaman litaw ang pagtatanghal sa karanasang LGBTQIA+, ang paksa talaga nito'y pakikiapid, at sa isang bandá, inilulugar ang “pagpapakatotoo” ng dalawang lalaki sa puwang ng paglitis ng moralistikong lipunan. Ang masaklap pa, maitatanong din, gaya ng ginawa ni Robert Diaz (2015), kung talagang nabibigyan nga ng ahensiya ang babaeng sawi, sa kabila ng lahat (726). Subalit hindi maitatangging isa ngang “watershed moment in Philippine gay representation,” ang palabas (ibid.), at kung maidudugtong ko pa, mahalagang tagapanguna bago ang pagsulpot ng mga BL sa panahon ng pandemya.

Isa pang malinaw na transgresyon ng mga BL ay tinutupad sa seryalidad na itinatag para sa teleserye. Bílang teleserye, hindi na nito taglay ang maliligoy na salaysay na tulad ng mapapanood sa *FPJ's Ang Probinsyano*, atbp. Dahil wala nga sa free-TV, at maaari'y higit na magaan ang imperatibong kumita, hindi na kailangang panoorin ang mga ito sa araw-araw na labas sa isang mahabang saklaw ng panahon—mga ilang buwan din o taon, kadalasan. Kung pagbabatayan ang dalas ng labas ng palabas na aking tatalakayin sa susunod na talata, makikitang umeyre lámang ang mga

ito sa loob ng dalawa hanggang apat na buwan.

Ito'y sapagkat ang dalas ng labas ng mga BL serye ay halos lingguhan, kung hindi naantala ng lockdown o anumang balakid ang produksiyon. *Gameboys* ang may pinakamaraming labas, sa kabuuang 14 na episode, subalit 13 lámang talaga o isang buong season sapagkat ang huling labas ay tinaguriang “episode 13.5.” Ang pinakamaiikling serye, ang *Boys' Lockdown at Oh, Mando!* ay may tig-anim na episode. Halos lahat ng mga serye (*Sakristan*, *Hello Stranger*, *Quarantings: The Series*, *Gaya sa Pelikula*, at *My Extraordinary*) ay may walo. Pito ang episode ng *Ben x Jim*. Samantala, ilan sa mga ito ang pinagpaplanuhang magkaroon ng ikalawang season (*Gameboys*, *Gaya sa Pelikula*), o nagkaroon na ng mga bersiyon o ekstensiyong pampelikula (*Gameboys*, *Hello Stranger*). Sa ganitong mga balakin, nananatiling bukás ang seryalidad.

Katangian din ng seryalidad ng BL ang kabuuang haba ng bawat labas, na bagaman hindi nalalayo sa karaniwang teleserye ay higit na natatamasa ng manonood sa panibagong plataporma. May paminsan-minsang antala ng mga patalastas, subalit binibigyan ng kakayahan ang manonood na lagpasan ito, lalo na sa *YouTube*. Ang ibang patalastas naman, maaari, sa paraan ng logo o brand placements, ay inilalagak sa mga prominenteng bahagi ng palabas, tulad ng simula at katapusan. Sa pangkalahatan, tumatagal ang bawat episode ng 10 hanggang 40 minuto, halos kakaunti ang antala, at inaabangan ang mga premiere sa mga plataporma sa inanunsiyong petsa at oras.

Mananatili ang bawat episode sa itinalagang playlist, nakasalansan sa orden ng paglabas, at maaaring balikán pa nga kung iibigin. Sadyang ibang-iba na talaga ang danas ng panonood sa mga bagong plataporma ng *YouTube* o streaming kayâ, at lubhang malayo sa kombensiyonal at itinakdang daloy ng pag-eyre ng teleserye sa free TV—tadtad ng sandamakmak na commercial kung talagang sinusundan ng marami. Sa pananatili sa artsibo ng mga episode, patuloy na pumapatak ang metro ng panonood at kumakalap ng bílang. Ang natamong panimulang bílang sa premiere ay nadadagdagan pa habang tumatagal. Hindi ito tulad ng nakasanayan sa free TV na kapag hindi napanood ay habambuhay nang pumalya sa panonood.

Ang totoo, may ilan pa akong BL na hindi nabanggit. Ang totoo rin, marami pang mga proyektong BL ang inanunsiyo sa taóng ito (2021), at sadyang hindi na sila sakop ng aking talakay. Sa paglulunsad ng isa pang BL noong Nobyembre 2020, iniulat ang

pahayag ng direktor na si Adolfo Alix Jr. na “Boys Love (BL) series is not just a flash in the pan, it’s here to stay” (Requintina). Dagdag pa niya, na makiling sa halimbawa ng kasaysayan: “Naniniwala ako (na)...it’s an ongoing evolution like we have discovered Mexican telenovela and now K-drama. And then patuloy nag-e-evolve ang field na ito” (ibid.).

Tulad ng seryalidad, mangangailangan ng higit pang mahabang panahon para mapatunayan kung magkakatotoo ang tinurang ito. Ngunit sa likod ng pananalig sa penomenong ito, ang isang bagay na nararapat igiit: nagaganap ang lahat ng kabahaguan, ng mga transgresyong ito sa labas ng sistemang network at free TV, at malayo sa mga pagtatakda ng konserbatibong kulturang pang-aliwan sa pumumuno ng MTRCB.

Maaaring tanggapin sa ngayon ang opinyon ng direktor bilang posibilidad, ngunit kailangang itanong din kung ano ang tagpuan ng pagtahan, pagtagal na kaniyang binabanggit. Sa ngayon, tatlo pa lámang sa mga BL na aking binabanggit ang nagkapuwang sa free TV—ang *My Extraordinary*, nagsimulang umeyre sa TV5 noong Agosto 2020; at ang nasa Heart of Asia Channel ng GMA Network na *Gameboys*, nagsimulang umeyre noong Hunyo 2021; at *Ben x Jim* nagsimulang umeyre noong Setyembre 2021.

Pansinin ang oras ng pag-eyre ng tatlo—pawang alas-onse ng gabi, oras sa free TV kung kailan pinaniniwalaang higit na maygulang at kakarampot ang manonood. Sa aking palagay, matatagalan pang maging palasak ang BL sa higit na mga popular na timeslot ng free TV, halimbawa na, sa primetime kung saan patuloy na naghahari ang mga teleserye. Kung hindi sa free TV, saan pa nga ba ito patuloy na mamumulaklak at lalago kundi sa mga platapormang inusbungan nito—sa social media, sa mga streaming platform?

Ang BL sa Gitna ng Pagkabig sa Panibagong Telebiswalidad

Sa ganitong sapantaha, ibig kong muling igiit ang isa ko pang palagay: sa pagkakalansag na dulot ng pandemya at ng ABS-CBN shutdown sa malaking bahagi ng telebisyon Filipino, kumakabig na sa panibagong mga telebiswalidad ang industriya. Isa sa mga iyon ang dati-rati’y mga ekstensiyong kulturang iskrin lámang na buháy sa social media at mga streaming platform.

Nasa gitna ng sa tingin ko’y makasaysayang pagpihit ng telebisyon Filipino tungo sa *YouTube*, *Netflix*, atbp. ang penomenal na pagsikat ng mga BL. At napakahalagang tunghan para sa akin na mag-aaral ng ebolusyon ng teleserye ang sandaling ito. Ang tinupad kong pagsusulit ng tinawag kong mga transgresyon ng BL sa itaas ay nagpapakita ng panibagong yugto ng pagbabago sa anyo ng dramang de-serye sa telebisyon. Ang penomenong BL, tulad ng nga telenovela mulang America Latina noong dekada 90, at ng pagsikat ng mga Asianovela/Koreanovela sa unang mga taon ng 2000, ay udyok sa patuloy na transpormasyon ng anyo.

Kung matatandaan, dahil sa mga telenovela, tuluyan nating tinalikdan ang epikal na salaysay ng mga soap opera, na mana pa natin sa tradisyon ng mga soap operang Americano na may “absolute resistance to closure” (Allen 137). Dahil naman sa mga Asianovela/Koreanovela, patuloy naman nating pinagbuti ang higit na nasiksik nang anyo ng mga teleserye at nilahukan ng pagtuklas sa iba’t ibang tema at konseptong mailalapat sa mga modang pamilyar man sa mga manonood ay kailangang patuloy na pagbihisin ng bago. Ang BL naman, sa unang malas, ay pagpapalawig sa mga temang unang tinuklas ng Asianovela/Koreanovela [dahil na rin sa minulan nitong Thai lakhon], isang pagpihit tungo sa hindi na maipagpapalibang pagharap sa isang taboo ng lipunan.

Ngunit humihigit pa ito roon sapagkat sa BL, tinutunghan na ang bagong telebiswalidad ng *YouTube*, *Netflix*, atbp. na may sariling kaakmaan ng anyo [maging ng nilalaman] na hinihingi, may ibang handog na danas ng panonood, at may ibang pangkat ng manonood na pinaglilingkuran. Ang sandali ng BL sa Filipinas ay hindi lámang sandali ng pagbubukas ng puso at loob sa mga pigurang dati-rati’y halos hindi makita sa telebisyon. Sandali rin ito ng pagpapalawak ng telebiswalidad, na hindi na lámang tumutukoy sa free TV ngayon, kundi pati na rin sa mga padaluyang itinitindig, kapwa ng sistemang network at ng mga independiyenteng prodyuser sa mga platapormang ating binabanggit. Bagaman hindi ko sinasabing naririto na nga ang telebiswalidad ng social media at online streaming upang halilihan ang winasak sa pandemya at pamumulitika ni Duterte, hindi na natin maitatangi ang bagong telebiswalidad na umiiral sa mga ito.

Ano ba ang katangian ng telebiswalidad na ito? Pangunahin na ang portabilidad. Hindi nito kailangan

ng anumang yunit ng telebisyon. Kung may akses sa Internet, magagamit ang laptop o desktop kompiyuter para makapanood. Maaari rin ang mga tablet. Pero pinakamadaling midyum ang smartphone. Kalangkay ng portabilidad ang aksesibilidad, at animo'y nagiging malalaking pintungan ng mga palabas ang mga platapormang ating tinukoy, at marahil ang paparating pa. Napakaideyal na estado, halos utopiko na ngang maituturing, ang magkaroon ng akses ang lahat sa ganitong makabagong teknolohiya, kundi nga lámang napakaraming sagwil ngayon, pangunahin na ang hindi kagandahang serbisyo ng Internet sa bansa.

Nagbabago na ang telebisyon sa maraming panig ng nakaririwasang daigdig, at marahil, may kinalaman din ang mga nakaririwasang ito sa pananatili ng malawak na Katimugang Daigdig sa mga ganitong atrasadong telebiswal na rehimen. Ang malayang akses sa panibagong mga telebiswal na pintungan ay maaaring mangahulugan ng mas malawak na posibilidad ng paglayang pangkaisipan at mobilidad, huwag lámang gaanong pakialaman ng madalas na mapanlinlang na algoritmo. May kapangyarihang masusumpungan sa teknolohiya, lalo't kung makakasangkapan ng mamamayan sa mga paraang kapaki-pakinabang sa lahat. Mahalaga ang pagkukunan ang impormasyon at aliw, at nararapat lámang na magkaroon ng pagkakantay-pantay sa akses nito. Kung maaari nga lámang talaga.

Sa kasaysayan ng teleserye at ng telebisyon Filipino, mahalaga ang sandali ng BL sa gitna ng pandemya dahil maituturing itong pagtunggali sa iba't ibang nibel ng pagkakahon/pag-aaparador ng konserbatibo at mapagtakdang lipunan. Sa unang nibel, naroroon sa paksa ang paglaban sa malaganap pa ring makitid na pananaw hinggil sa kasarian na nagkakahon/nag-aaparador sa mga LGBTQIA+ at nagdudulot sa kanila ng maliliit at malalaking karahasan. Oo, kinakailangan ng telebiswal na kapital upang matupad ito, ngunit sa masigasig na pagmamatyag, lalo ng mga tagasubaybay, hindi maliligtaan ang pangangailangang palaging pag-usapan ang politika ng representasyon at identidad.

Sa ikalawang nibel, naroon ang pagbasag sa matalab na pagkakahon/pag-aaparador ng anyo ng teleserye, na dapat amining pangunahing tagapagpakalat ng mga ideolohiyang heteronormatibo, at dahil nga rin dito, patriyarkal. Ang pagpihit-pagtatampok sa pigurang LGBTQIA+, sang-ayon sa ating pagsusulit ay paggulantang sa nakamihansang anyo—sa loob at

labas—ng teleserye. Pag-agapay din ito sa mga bagong kagawian ng panonood.

Sa ikatlo at pinakamahalagang nibel, naroon din ang paglansag sa mga dominanteng puwersang ibig kamkamin ang telebisyon para sa pansariling kapakinabangan at propaganda. Sa ating kaso, nagtagumpay ang mga puwersa sa pagkakahon/pag-aaparador sa kritikal na midya sa pagpapasara sa ABS-CBN. Sumailalim sa isang “kamatayan” ang telebisyon sa pagkawala sa free-TV at pangmalawakang ispera ng dambulang network. Ngunit hindi ito tuluyang namatay. Kumabig ito sa mga papausbong na telebiswal na teknolohiya at sa kasalukuyan ay patuloy na tinutuklas ang mga paraan ng pag-aanyong makasabay sa totoo namang napakabilis na magbagong kagawian, at kahit ng panlasa, sa panonood. Sa tingin ko, patuloy itong lumalaki at lumalakas. At patuloy ding iginigiit na karapatan ng lahat ang telebisyon.

Makahulugan para sa akin ang pag-usbong at pagdami ng BL sa gitna ng panahon ng panlipunang krisis, lalo pa't kung tutuusin, telebisyon din naman ang lumikha sa halimaw na si Rodrigo Roa Duterte. Noong 2016, naging instrumental ang midyum sa ispektularisasyon kay Mayor Duterte ng Davao habang siya ay urong-sulong kung kakandidatong pangulo. Napakalaking drama ang naganap at kinagat ng publiko, sa taguri ritong “Duterteserye.” Na lumitaw kalaunan na isang dramang tigib ng kabalbalan, kasinungalingan, at kapalpakan.

Hindi maitatangi na malaking bahagi ng diskurso ng pamamahala na pinakalat, at patuloy na pinakalat, ng rehimeng kasalukuyan ang malakas at hindi matatawarang political will *daw* ni Pangulong Duterte. Isa itong political will na matagumpay na sumanib sa imahen niya ng pagiging strongman, kuno, na sa digmaan kontra droga, ang madalas namang napatutumba ay mahihirap at nasa laylayan. Nakatakas lámang ang malalaking isda na pawang kaibigan. Huwag nang babanggitin pa ang pagluhod-luhod niya sa China sa usapin ng West Philippine Sea.

Hindi naman maitatangi ang kaniyang pagiging strongman at tendensiya sa diktadura. Marami sa kaniyang taktika ng pamumulitika ay parang sipi talaga mula sa playbook ni Marcos, na pinayagan niyang mabilisang maipalibing sa Libingan ng mga Bayani noong 2016. Nariyan ang red-tagging at panggigipit sa maka-Kaliwang puwersa. Nariyan din ang paghamak at panggigipit sa kritikal na midya na nagruruk nga sa pagkakapasara ng ABS-CBN.

Kalunos-lunos ang korupsiyon sa iba't ibang dako ng pamahalaan, kung pagbabatayan ang di iilang exposé sa mga imbestigasyon sa lehislatura, na ibig din niyang busalan at gawing sunud-sunuran. Isang malaking pagkagambala at pagkawasak ang dinala ni Duterte sa mga demokratikong institusyon ng bansa. At batid iyon, kahit ng mga sumusuporta at dáting sumusuporta sa kaniya.

Subalit hindi niya nagawang pigilin ang walang sinasantong paglalantad na tinupad ng pandemya. Kahit pa may kawalang-balanse sa impormasyon [na isa sa malaking epekto ng pagkawala sa eyre ng ABS-CBN], at nahihirati ang dispensasyon sa spin at propaganda sa social media, hindi maitatangi ang tunay na sitwasyon. Kulang ang ayuda para sa laksang nawalan ng trabaho. Walang sapat na suporta sa sektor pangkalusugan. Mabagal ang programa sa bakuna. Nagpakasasa sa kanilang katiwalian ang mga nakapaligid sa pangulo.

Walang matigas na pangulo sa malaganap na karamdaman—at lagi pa nga siyang wala kung kailan kailangan. Pinatunayan lámang ng pandemya na siya ay diktador, at hindi pangulong may paninindigan. Gaya ng pagpapatunay ng matatapang na babaeng kumalaban sa kaniya, at sa isang bandá'y halos napabagsak niya, isa siyang halimaw na kumakahol lámang sa mga pumupuna subalit bahag naman ang buntot sa mga pinagsisilbihang interes—Leila de Lima, Maria Lourdes Sereno, Maria Ressa, at Leni Robredo. Kontrapuntal sa dramang kasuka-suka ang drama ng BL. Animo'y ibig nitong lusawin ang lahat ng angking toksisidad at machismo ng rehimen. Naririto ang magagandang binatilyo sa palabas—batà at punô ng potensiyal; matapang na hinaharap ang pagtanggap sa sarili at pagtugon sa tawag ng pag-ibig kahit pa husgahan; at sa maraming pagkakataon, gising sa pagkamamamayan, lalo't nasa gitna ng pandemya [totoo ito sa kaso ng *Gameboys*]. Hindi tulad ng iba riyon na ugod-ugod, malapusali ang bibig sa des-impormasyon at mura, at higit sa lahat, walang silbi sa gitna ng mga pagdurusang ito. Masasabi kayàng pagbawi sa naratibo ng bayan ang mga BL? Kung tama ang pagkakaintindi ko na ang kausap ng BL ay ang uring gitna-pataas, maaari nga, lalo't sinasabing ang talagang nagdala kay Duterte sa Malacañang ay ang pangkat na ito (Cruz 2016). Ang hulíng tanong na lámang ay ito: nanonood ba sila lahat ng BL? Bakà kailangang imungkahi nang lalong kumalat ang bisà.

Tala

¹ Hinggil sa *makjang*, narito ang isang paliwanag ni Sean Sea-Yeon Kim, Chief Strategy Officer ng Chorokbaem Media, sa Leo Gala Series and Innovative Minds, Asia Society Korea: “First of all, *makjang* denotes a story that progresses in a way that is unlikely to be matched in reality. Although *makjang* dramas have unrealistic plots, it is essential to build empathy to be successful. If the viewers cannot empathize with a given story, it’s just a mess.” Sa pangkabuoan, ang *makjang* ay maisasaling “to take too far” o “to reach a limit,” at “usually coupled with exaggerated characters and events.” Mababása ang kabuoan ng panayam sa “The 4th Korean Wave: From Trot to Makjang, Conversation with Sean Sea-Yeon Kim, CSO of Chorokbaem Media.” *Asia Society.org*, 3 September 2021, <https://asiasociety.org/korea/4th-korean-wave-trot-makjang>.

Mga Akdang Binanggit

- Agting, Ira. “‘My Husband’s Lover’ under CBCP scrutiny.” *Rappler.com*, 25 Hunyo 2013, <https://www.rappler.com/entertainment/my-husbands-lover-cbcp-govt>. Na-akses 7 Oktubre 2020.
- Allen, Robert. *Speaking of Soap Operas*. The University of North Carolina Press, 1985.
- Caldwell, John. *Televisuality: Style, Crisis, and Authority in American Television*. Rutgers University Press, 2000.
- Cruz, RG. “Why Duterte is popular among wealthy, middle class voters.” *ABS-CBN News.com*, 1 Mayo 2016, <https://news.abs-cbn.com/halalan2016/focus/04/30/16/why-duterte-is-popular-among-wealthy-middle-class-voters>. Na-akses 7 Oktubre 2020.
- Diaz, Robert. “The Limits of Bakla and Gay: Feminist Readings of My Husband’s Lover, Vice Ganda, and Charice Pempengco.” *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol. 40, no. 3, 2015, pp. 721–745.
- Gatchalian, Elmer, editor. *Gameboys: A Love Story*. The IdeaFirst Company, 2020.
- Losa, Rogin. “There’s a new Filipino BL series, and no—it’s not ‘Sakristan’.” *Scout Magazine*, walang petsa, <https://www.scoutmag.ph/59773/gamebois-filipino-bl-series/>. Na-akses 7 Oktubre 2020.
- McLelland, Mark, Kazumi Nagaike, Katsuhiko Suganuma, and James Welker, eds. *Boys’ Love Manga and Beyond*:

- Story, Culture, and Community in Japan*. University Press of Mississippi, 2015.
- Malasig, Jeline. "Closure of ABS-CBN broadcast operations affects Filipinos in far-flung areas amid Ambo's onslaught." *Interaksyon.com*, 15 Mayo 2020, https://www.interaksyon.com/politics-issues/2020/05/15/168549/closure-abs-cbn-broadcast-operations-affects-filipinos-in-far-flung-areas-amid-ambos-onslaught/?utm_medium=Social&utm_source=Facebook#Echobox=1589532753. Na-akses 7 Oktubre 2020.
- Marquez, Consuelo. "Amid COVID-19 threat, ABS-CBN suspends live shows and 'teleserye' productions." *Philippine Daily Inquirer.net*, 14 Marso 2020, <https://newsinfo.inquirer.net/1241747/amid-covid-19-threat-abs-cbn-suspends-live-shows-and-teleserye-production>. Na-akses 7 Oktubre 2020.
- Mercurio, Richmond. "TV networks halt production of shows." *Philippine Star*, 17 Marso 2020, <https://www.philstar.com/nation/2020/03/17/2001429/tv-networks-halt-production-shows>. Na-akses 7 Oktubre 2020.
- Requintina, Robert. "BL series here to stay, says Filipino director." *Manila Bulletin*, 6 Nobyembre 2020, <https://mb.com.ph/2020/11/06/bl-series-here-to-stay-says-filipino-director/>. Na-akses 7 Oktubre 2020.
- Prasannam, Natthanai. "The Yaoi Phenomenon in Thailand and Fan/Industry Interaction." *Plaridel*, vol 16 no. 2, 2019, pp. 63–89.
- Sánchez, Louie Jon. "Philippines TV Network Shutdown as a COVID-19 'Teleserye.'" *CSEAS Newsletter*, 78: TBC, 22 Mayo 2020, <https://covid-19chronicles.cseas.kyoto-u.ac.jp/post-035-html/>. Na-akses 7 Oktubre 2020.
- "The 4th Korean Wave: From Trot to Makjang, Conversation with Sean Sea-Yeon Kim, CSO of Chorokbaem Media." *Asia Society.org*, 3 Setyembre 2021, <https://asiasociety.org/korea/4th-korean-wave-trot-makjang> *The Teleserye as Vehicle for Social Transformation in the Philippines Year 2*. Yuchengco Center, De La Salle University, 2013.
- Williams, Raymond. *Marxism and Literature*. Oxford University Press, 1977.

